

De Hanzasteden

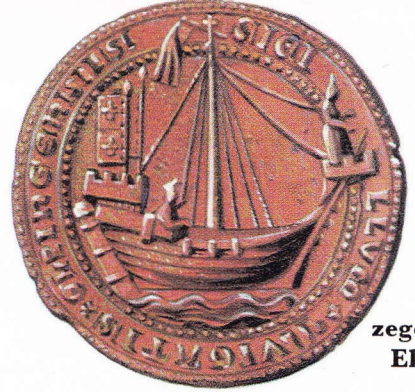
Sedert de 12e eeuw bestonden er verscheidene groeperingen of hanzen van kooplieden in het Duitse rijk. "Hanze" is een zeer oud woord afgeleid van hansa=samen zitten = vergaderen. Vernomen we b.v. de Keulse hanze, die zich vooral toelegde op de koopvaardij met Engeland. Bij deze groepering sloten zich mettertijd vele steden uit Westfalen aan op grond van hun gemeenschappelijke belangen. Ondertussen hadden ook andere steden, onder leiding van Bremen, een dergelijke groepering tot stand gebracht voor de handel met Noorwegen. Ook Lübeck organiseerde onder haar leiding de handel in de Oostzee.

In het midden van de 13e eeuw sloten afzonderlijke Duitse handelssteden verdragen af, waarbij ze elkaar wederzijdse hulp beloofden ter beveiliging van de handel. Deze verdragen kunnen worden beschouwd als de oorsprong van het latere grote verbond. Op het einde van de 14e eeuw sloten inderdaad een 80-tal grote en middelgrote steden in Midden- en Noordduitsland een verbond, dat door de gemeenschappelijke handelsbelangen tot een stevig geheel uitgroeide. Dit verbond kreeg de naam van Duitse Hanze.

In de 12e eeuw reeds ontstonden groeperingen van handellui die met overzeese gebieden drukke betrekkingen onderhielden. Omstreeks 1400 verenigden zich een groot aantal Duitse steden, voornamelijk onder de leiding van Lübeck. De Hanzeaten stichtten overal bloeiende kantoren en opslagplaatsen, die echter onder de druk van de groeiende macht der vorsten in de 15e eeuw in verval geraakten.

De Duitse Hanze had zich in die tijd meester gemaakt van praktisch de hele handel in de Noordzee en in de Oostzee. De Duitse kolonisatie op Slavische bodem tijdens de 12e en de 13e eeuw (de Slaven waren tot aan de Elbe doorgedrongen) had de weg gebaad voor de machtspositie van de Hanze. Immers door die kolonisatie beheersten de Duitsers het verkeer op de Elbe, de Oder en de Weichsel, alsmede op een net van kleinere rivieren. Door de verovering van de Slavische kustlanden hadden de Duitsers bovendien toegang gekregen tot de Oostzee, waar ze spoedig de Scandinaviërs en de Slaven voor de lange reizen verdrongen. Alle plaatsen die enig verkeer op lange afstanden onderhielden in de oostelijke randgewesten van de Oostzee, in Pruisen, Pommeren, Brandenburg, Nedersaksen en langs de Rijn, stroomafwaarts van Keulen, maakten deel uit van de Duitse Hanze. Krakau, Breslau en Erfurt waren vooruitgeschoven posten. Steden uit het IJsselgebied en uit Gelre (Nederland) traden tijdens de eerste helft van de 15e eeuw tot de Hanze toe. De voornaamste Hanzestad was Lübeck. Hendrik de Leeuw, die de stad grondvestte, wordt "de vader van de Hanzeatische zeevaart" genoemd. Lübeck bloeide zeer snel op en had, de tijdsomstandigheden in acht genomen, een uitstekende ligging. Meer dan enige andere stad trok Lübeck profijt uit haar voordelige ligging, halverwege aan de handelswegen tussen Nowgorod en Brugge, die beide de verzamelpaatsen van Russische en Vlaamse export- en importgoederen waren.

Onder de kooplieden van Lübeck en ook van andere Hanzesteden bevonden zich voornamelijk Vlaanderen- en Engelandvaarders

zegel van
Elbing

Bergen- en Stockholmvaarders, Nowgorod-, Reval- en Rigavaarders. Goede winsten maakten de Lübeckers op de haring en op het zout uit de Lüneburgse mijnen. Er waren inderdaad grote hoeveelheden zout nodig, om de haring te bewaren.

Mettertijd kreeg Lübeck sterke concurrentie van Danzig, Bremen en Hamburg. Danzig dankte haar opbloei aan de groeiende export van graan uit Polen en Engeland, naast de oude bouwsteenhandel. Naarmate de schepen groter werden, verminderde het verkeer via Lübeck, maar ging rechtstreeks naar bestemming.

In de vreemde landen hadden de Hanzeaten op verscheidene plaatsen kantoren of handelsfactorijen opgericht. Daar sloegen zij hun handelswaren op in afwachting van gunstige gelegenheden om die te verkopen. De belangrijkste factorijen waren Brugge, Londen, Bergen (Noorwegen), Visby en Nowgorod. Gewoonlijk bevonden deze factorijen zich in speciale stadswijken, die door sterke omheiningen en zelfs muren omgeven en van torens en sterke poorten voorzien waren.

Hier woonden of overwinterden de Hanzeaten, in een zelfstandige koopmansgilde verenigd en onder leiding van zelfgekozen gildemeesters en raadslieden. 's Nachts werden de poorten onverbiddelijk gesloten; op de muren hielden de Hanzeaten de wacht met afgerichte honden en iedere "gast" was verplicht, om bij het eerste teken van gevaar, gewapend met zwaard, handboog en harnas,

toe te snellen en de factorij te verdedigen.

Met Nowgorod onderhield Lübeck levendige betrekkingen voor de aankoop van pelsen, lederwaren, was en honig. Het kantoor in Nowgorod was bijzonder winstgevend, maar leverde ook de meeste moeilijkheden op. Daartegenover voerden de Duitsers rogge-meel, mout, bier en wijn naar Nowgorod uit.

In Bergen, "de Duitse Brug", kochten de Hanzeaten gedroogde en gezouten vis (een belangrijk voedingsmiddel, omdat het aantal vastendagen zo groot was!), zeehondspek en traan, veren en dons, pelsen en scheepstimmerhout. In London kochten ze tin en wol in grote hoeveelheden en voerden wijn en ebbenhout uit. In Brugge schaften ze zich Vlaamse wollen stoffen aan en verkochten er produkten uit eigen land, alsmede kruiden, specerijen en andere waren uit het Oosten.

Op het einde van de 14e eeuw drong de Hanzeatische koopvaardij door tot bij de zoutmoerassen aan de Loire-monding en gedurende de 15e eeuw waagde ze zich zelfs tot in de Atlantische havens van Spanje en Portugal.

De gemeenschappelijke belangen bespraken de Hanzeleden tijdens de Hanzedagen, die gewoonlijk te Lübeck werden gehouden. Hierop verschenen de vertegenwoordigers van een min of meer groot aantal steden. Er werden wetten gestemd en geschillen beslecht. De Hanze heeft nooit een gemeenschappelijke oorlogsvloot gehad en in

het algemeen gezien heeft ze nooit oorlog gevoerd. De organisatie was dus tamelijk los en je mag je de Hanze niet voorstellen als een statenbond in de moderne zin. Toch voerden de Oostzeesteden een lange reeks oorlogen tegen de koningen van het Noorden met het doel hun zeggenschap over de handel met de Scandinavische volkeren te handhaven. Ook met de Hollandse steden kregen zij het aan de stok en zij werden verplicht de Hollanders vrije vaart door de Sont toe te staan.

Langzamerhand groeide het vorstelijk gezag en meteen werden de grote voorrechten van de Hanze

beknot. Ze verloor vele privileges en in 1494 werden de kantoren te Nowgorod, in 1598 te Londen, door de plaatselijke overheid gesloten. Engelsen en Hollanders werden steeds grotere mededingers van de Hanze, zodat de kantoren in verval geraakten. Brugge werd er in de 15e eeuw ook het slachtoffer van: de Hanzeaten gaven er weldra de voorkeur aan met jonge, opkomende steden handel te drijven, o.m. met Antwerpen en Amsterdam. Meer en meer steden verlieten het verbond: in 1669 woonden slechts zes steden de laatste Hanzebijeenkomst bij.

stadhuis van Lübeck

